

МОРАТОРІЙ НА ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА АКТИВИ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ (КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

MORATORIUM ON FORECLOSURE ON ASSETS OF A JOINT-STOCK COMPANY OF PUBLIC RAILWAY TRANSPORT (CONSTITUTIONAL AND LEGAL ASPECT)

Малярчук Л.С., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри юстиції

Навчально-науковий інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Снідевич О.С., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри юстиції

Навчально-науковий інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена дослідженню проблемного питання конституційності мораторію на звернення стягнення на активи акціонерного товариства залізничного транспорту за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту.

Проведено правовий аналіз двох Законів України (№ 4442-VI та № 1404-VIII), якими встановлено цей мораторій.

Визначено, що Законом № 4442-VI встановлено сам мораторій як заборону на звернення стягнення на активи акціонерного товариства за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту. Натомість Закон № 1404-VIII встановлює не мораторій, а визначає його процесуальні наслідки. Такими наслідками можуть бути: 1) зупинення вчинення виконавцем виконавчих дій; 2) зупинення виконавчих проваджень та 3) зупинення заходів примусового виконання рішень щодо звернення стягнення на активи акціонерного товариства. З урахуванням цього зроблено висновок, що питання про конституційність положень зазначених Законів необхідно аналізувати окремо.

При аналізі положень Закону № 4442-VI звернуто увагу на його преамбулу, яка визначає цілі цього Закону. З урахуванням змісту Закону та практики Конституційного Суду України зроблено висновок, що положення цього Закону про мораторій на звернення стягнення на активи акціонерного товариства є такими, що відповідають Конституції України.

При аналізі положень Закону № 1404-VIII звернуто увагу на процесуальних порядках виконання судових рішень, в яких боржниками є державний орган чи державне підприємство. Зроблено висновок, що через недосконалість законодавства виникає ризик досить тривалого зупинення процедури виконання судових рішень на увесь строк дії мораторію. Зазначене може порушувати статті 8, 19, 55, 129, 129-1 Конституції України.

Зроблено загальний висновок, що положення Закону № 1404-VIII стосовно мораторію на звернення стягнення на активи акціонерного товариства слід визнати такими, що не відповідають Конституції України.

Ключові слова: державний виконавець, державна виконавча служба, суд, рішення суду, мораторій, примусове виконання судових рішень, виконавче провадження, звернення стягнення, боржник, стягувач.

This article analyzes the problematic issue of the constitutionality of the moratorium on foreclosure on the assets of a joint-stock company of railway transport under the obligations of certain railway transport enterprises.

The author conducts a legal analysis of two Laws of Ukraine (Laws No. 4442-VI and No. 1404-VIII) which establish this moratorium.

It is determined that Law No. 4442-VI establishes the moratorium itself as a ban on foreclosure on the assets of a joint-stock company under the obligations of certain railway transport enterprises. Instead, Law No. 1404-VIII does not establish a moratorium, but rather defines its procedural consequences. Such consequences may include: 1) suspension of enforcement actions by the bailiff; 2) suspension of enforcement proceedings; and 3) suspension of enforcement actions to foreclose on the assets of a joint-stock company. In view of this, it is concluded that the constitutionality of the provisions of the said Laws should be analyzed separately.

In analyzing the provisions of Law No. 4442-VI, the author draws attention to its preamble, which defines the objectives of this Law. Taking into account the content of the Law and the case law of the Constitutional Court of Ukraine, the author concludes that the provisions of this Law on the moratorium on foreclosure on the assets of a joint-stock company are consistent with the Constitution of Ukraine.

When analyzing the provisions of Law No. 1404-VIII, the author focuses on the procedural procedures for the enforcement of court decisions in which the debtors are a state body or a state-owned enterprise. It is concluded that due to the imperfection of the legislation, there is a risk of a rather long suspension of the procedure for the enforcement of court decisions for the entire duration of the moratorium. This may violate Articles 8, 19, 55, 129, 129-1 of the Constitution of Ukraine.

The author makes a general conclusion that the provisions of Law No. 1404-VIII regarding the moratorium on foreclosure on the assets of a joint-stock company should be recognized as inconsistent with the Constitution of Ukraine.

Key words: state enforcement officer, state enforcement service, court, court decision, moratorium, enforcement, enforcement proceedings, foreclosure, debtor, recoverer.

Наразі Конституційний Суд України розглядає справу за конституційним поданням Верховного Суду [1] щодо відповідності Конституції України (конституційності) п. п. 5-1, 5-2 розділу III «Перехідні та прикінцеві положення» Закону України від 23.02.2012 № 4442-VI «Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування» (надалі – Закон № 4442-VI), п. 11 ч. 1 ст. 34, п. 10-1 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 02.06.2016 № 1404-VIII «Про виконавче провадження» (надалі – Закон № 1404-VIII) [2]. При вирішенні цієї справи, на наш погляд, слід враховувати таке.

1. Аналіз положень Законів № 4442-VI та № 1404-VIII щодо мораторію на звернення стягнення

на активи акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування, 100 відсотків акцій якого належать державі (надалі – Товариство), за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту.

Аналіз положень Законів № 4442-VI та № 1404-VIII щодо мораторію на звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту свідчить, що вони хоча й схожі за предметом свого регулювання, поміж тим мають різну спрямованість. Через це аналіз цих положень слід проводити окремо.

1.1. Щодо положень Закону № 4442-VI про мораторій на звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями окремих підприємств залізнич-

ного транспорту. Законом № 4442-VI визначено, що до проведення відповідно до законодавства інвентаризації і оцінки майна підприємств залізничного транспорту, що розміщене на території проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, на якій органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та затвердження передавального акта щодо цього майна Товариству як правонаступнику прав і обов'язків зазначених підприємств встановити мораторій на звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями таких підприємств. Мораторій на звернення стягнення на активи Товариства втрачає чинність після проведення відповідно до законодавства інвентаризації і оцінки майна підприємств залізничного транспорту, що розміщене на території проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, на якій органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та затвердження передавального акта щодо цього майна Товариству, але не пізніше ніж через шість місяців з дня припинення здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях та відновлення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей (п. п. 5-1, 5-2 Розділу III перехідні та прикінцеві положення Закону № 4442-VI).

Таким чином, як вбачається зі змісту наведених норм, Законом № 4442-VI встановлюється власне сам мораторій – заборона звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту.

Законодавство України про виконавче провадження не передбачає такого заходу примусового виконання рішення як звернення стягнення на активи боржника. Однак, відповідно до положень ст. 10 Закону № 1404-VIII одним з заходів примусового виконання рішень є звернення стягнення на кошти, цінні папери, інше майно (майнові права), корпоративні права, майнові права інтелектуальної власності, об'єкти інтелектуальної, творчої діяльності, інше майно (майнові права) боржника, у тому числі якщо вони перебувають в інших осіб або належать боржникові від інших осіб, або боржник володіє ними спільно з іншими особами; найменування розділу VII Закону № 1404-VIII є «Порядок звернення стягнення на майно боржника» і цей розділ врегульовує процедуру звернення стягнення на різні види майна. Виходячи зі змісту наведених норм вбачається, що встановлюючи мораторій на звернення стягнення на активи Товариства, законодавець фактично наклав мораторій на застосування щодо Товариства як боржника такого заходу примусового виконання рішень як звернення стягнення на усе майно боржника – на кошти, цінні папери, інше майно (майнові права), корпоративні права тощо.

Відповідно до ч. 1 ст. 48 Закону № 1404-VIII звернення стягнення на майно боржника полягає в його арешті, вилученні (списанні коштів з рахунків) та примусовій реалізації (пред'явленні електронних грошей до погашення в обмін на кошти, що перераховуються на відповідний рахунок органу державної виконавчої служби, рахунок приватного виконавця). Фактично звернення стягнення на майно боржника є самостійним провадженням виконавчого процесу [3, с. 119]. Таким чином, мораторій на звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту полягає у забороні здійснення цього провадження – заборони арешту, вилучення (списання коштів з рахунків) та примусо-

вої реалізації майна Товариства. Цей мораторій стосується виконання не усіх судових рішень, за якими Товариство є боржником, а лише тих судових рішень, у яких Товариство є боржником за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту, майно яких розміщене на території проведення антитерористичної операції, на якій органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження.

1.2. Щодо положень Закону № 1404-VIII про мораторій на звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту. Пункт 11 ч. 1 ст. 34 Закону № 1404-VIII передбачає, що виконавець зупиняє вчинення виконавчих дій у разі встановлення мораторію на звернення стягнення на активи боржника за зобов'язаннями підприємств залізничного транспорту, майно яких розміщене на території проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, на якій органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження. Пункт 10-1 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1404-VIII визначає, що на період дії мораторію, встановленого згідно з пунктом 5-1 розділу III «Перехідні та прикінцеві положення» Закону України «Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування», підлягають зупиненню виконавчі провадження та заходи примусового виконання рішень щодо звернення стягнення на активи публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування, 100 відсотків акцій якого належать державі, за зобов'язаннями підприємств залізничного транспорту, майно яких розміщене на території проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, на якій органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження.

З положень Закону № 1404-VIII вбачається, що він не встановлює сам мораторій на звернення стягнення на активи боржника за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту, а визначає лише його процесуальні наслідки, які у цих нормах визначаються по різному – 1) зупинення вчинення виконавцем виконавчих дій; 2) зупинення виконавчих проваджень та 3) зупинення заходів примусового виконання рішень щодо звернення стягнення на активи Товариства. Таким чином, Закон № 1404-VIII спрямований на врегулювання виключно процедури окремих виконавчих проваджень, у яких боржником є Товариство, щодо звернення стягнення на активи якого Законом № 4442-VI встановлено мораторій.

Таким чином, слід зробити висновок, що питання проконституційності положень Законів № 4442-VI та № 1404-VIII щодо мораторію на звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту необхідно аналізувати окремо щодо кожного із зазначених Законів.

2. Щодо відповідності Конституції України положень Законів № 4442-VI та № 1404-VIII про мораторій на звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту.

У встановленні будь-яких мораторіїв як заборон, які ускладнюють або унеможливають виконання остаточних судових рішень, що набрали законної сили (як мораторіїв, що носять матеріально-правовий характер, так і тих мораторіїв, які мають процесуальний характер) формально може вбачатися порушення положень Конституції України про права та свободи людини, основні засади судочинства тощо. Через це і в положеннях Зако-

нів № 4442-VI та № 1404-VIII про мораторій на звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту також формально можуть вбачатися ознаки порушення статей 8, 19, 55, 129, 129-1 Конституції України, зокрема, і з підстав, зазначених у конституційному поданні Верховного Суду. Однак, при вирішенні цього питання слід враховувати також таке.

2.1. Щодо відповідності Конституції України положень Закону № 4442-VI про мораторій на звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту. Відповідно до ст. 17 Конституції України захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Власність зобов'язує. Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом (ст. 13 Конституції).

Преамбулою Закону № 4442-VI визначено, що цей Закон визначає правові, економічні та організаційні особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загальною користування, 100 відсотків акцій якого належать державі, управління і розпорядження його майном та спрямований на забезпечення економічної безпеки і захисту інтересів держави. Таким чином, встановлення положеннями Закону № 4442-VI мораторію на звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту законодавець розглядає як реалізацію державою своєї конституційно визначеної функції по забезпеченню її економічної безпеки. Державна власність на майно Товариство зобов'язує державу діяти в інтересах усього Українського народу, визначає діяльність Товариства як соціальну спрямованість економіки.

Рішенням Конституційного Суду України від 10.06.2003 у справі № 11-рп/2003 щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» (справа про мораторій на примусову реалізацію майна) було визнано таким, що відповідає Конституції України (є конституційним), Закон України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» від 29 листопада 2001 року. Приймаючи це рішення, КСУ взяв до уваги те, що згідно з Конституцією України (стаття 17) забезпечення економічної безпеки України є однією з найважливіших функцій держави, справою всього Українського народу, так само, як і забезпечення соціальної спрямованості економіки (стаття 13). У зв'язку з цим, було зроблено висновок, що цей Закон не порушує конституційної вимоги обов'язковості судових рішень. Рішення судів про примусове відчуження майна підприємств, ухвалені до і після прийняття цього Закону, ним не скасовуються, вони залишаються в силі, а їх виконання призупиняється до вдосконалення механізму примусової реалізації майна. Тобто Законом встановлюється подовжений на цей період строк їх виконання [4].

Таким чином, ухвалюючи це рішення, КСУ встановив, що мораторій як заборона на відчуження майна може бути встановлений з метою забезпечення економічної безпеки України, тобто виконання державою своєї найважливішої конституційно визначеної функції.

Крім того, важливим є й те, що справжньою причиною порушення прав стягувачів у їх взаємовідносинах з Товариством є не діяльність держави чи Товариства, не діяльність окремих підприємств залізничного транспорту, а збройна агресія російської федерації проти України, окупація значних територій держави, через яку підприємства залізничного транспорту були позбавлені своїх активів. Врегульовуючи питання про виконання судових рішень

стосовно зобов'язань окремих підприємств залізничного транспорту, держава не лише виконала свій позитивний обов'язок, а й виконуючи найважливішу функцію забезпечення економічної безпеки фактично поклала на Товариство як юридичну особу державної власності відповідальність цих підприємств. Задля запровадження найбільш оптимального механізму виконання судових рішень, постановлених щодо зобов'язань окремих підприємств залізничного транспорту, встановлення балансу суспільних та приватних інтересів, і був фактично встановлений мораторій.

З урахуванням наведеного вважаємо, що положення Закону № 4442-VI про мораторій на звернення стягнення на активи Товариства є такими, що відповідають Конституції України.

2.2. Щодо відповідності Конституції України положень Закону №1404-VIII про мораторій на звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту.

Як було обґрунтовано вище, положення Закону № 1404-VIII не встановлюють самого мораторію на звернення стягнення на активи боржника за окремими зобов'язаннями підприємств залізничного транспорту, а визначають процесуальні наслідки мораторію, встановленого Законом № 4442-VI. Задля оцінки відповідності цих положень Конституції важливим є окреслення порядку виконання таких судових рішень в Україні, зокрема, й тих, боржниками в яких є державні підприємства чи виконання яких гарантується державою.

Відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України виключно законами України визначаються, зокрема, порядок виконання судових рішень. Судове рішення є обов'язковим до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку (ст. 129-1 Конституції України)

Загальний порядок виконання судових рішень в Україні визначено Законом України «Про виконавче провадження», а заходи примусового виконання рішень – ст. 10 цього Закону. З положень цього Закону вбачається, що заходами примусового виконання рішень фактично є врегульовані нормами виконавчого процесуального права особливі порядки (процедури) примусового виконання рішень окремих категорій у межах виконавчої процесуальної форми, які визначаються системою взаємопов'язаних виконавчих процесуальних прав та обов'язків і процесуальних дій учасників виконавчого провадження [5, с. 56]. Порядок реалізації окремих заходів примусового виконання рішень визначено окремими нормами Закону № 1404-VII, зокрема, розділом VII Закону № 1404-VIII врегульовано порядок звернення стягнення на майно боржника.

Особливості виконання окремих судових рішень, боржником за якими є державний орган, державні підприємство, установа, організація чи юридична особа, примусова реалізація майна якої заборонена законом, визначається також Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» від 05.06.2012 № 4901-VI (надалі – Закон № 4901-VI).

Зокрема, відповідно до ст. 4 Закону № 4901-VI виконання рішень суду про стягнення коштів з державного підприємства чи юридичної особи, примусова реалізація майна якої заборонена законом, здійснюється в порядку, визначеному Законом України «Про виконавче провадження», з урахуванням особливостей, встановлених Законом «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень». З положень ст. 4 Закону № 4901-VI також вбачається, що у разі, якщо рішення суду про стягнення коштів з наведених боржників не виконано протягом шести місяців з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження, його виконання здійснюється за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду. Протягом десяти

днів з дня встановлення державним виконавцем факту наявності встановленої законом заборони щодо звернення стягнення на майно чи кошти боржника, якщо у боржника відсутнє інше майно чи кошти, на які можливо звернути стягнення, але не пізніше шестимісячного строку, керівник відповідного органу ДВС подає до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, документи та відомості, необхідні для перерахування стягувачу коштів, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України. Такий перелік документів визначено постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 р. № 845 «Про затвердження Порядку виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників».

Таким чином, на наш погляд, з аналізу положень Закону № 4901-VI вбачається, що порядок виконання судових рішень, визначений цим Законом щодо державних підприємств чи юридичних осіб, примусова реалізація майна яких заборонена законом, є додатковим спеціальним порядком виконання судових рішень до того порядку, який визначено Законом «Про виконавче провадження». Вбачається, що якщо законом встановлена заборона на примусову реалізацію майна боржника, що призводить до неможливості виконання рішення впродовж визначеного часу у порядку Закону № 1404-VIII, виконання такого судового рішення здійснюється у порядку, визначеному Законом № 4901-VI. Обидва цих Закони є рівними за своєю юридичною силою та обидва є обов'язковими для застосування усіма суб'єктами виконавчих процесуальних правовідносин. Визначення особливостей спеціального порядку виконання таких рішень відповідає положенню п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України про визначення виключно законами України порядку виконання судових рішень, положенню ст. 129-1 Конституції України про забезпечення державою виконання судового рішення у визначеному законом порядку.

В аспекті питань, що досліджуються, варто наголосити на умовах переходу виконання рішень з порядку, визначеного Законом № 1404-VIII, до порядку, визначеного Законом № 4901-VI.

Згідно з ч. 2 та ч.3 Закону № 4901-VI у разі якщо рішення суду про стягнення коштів з державного підприємства або юридичної особи не виконано протягом шести місяців з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження, його виконання здійснюється за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду. Протягом десяти днів з дня встановлення державним виконавцем факту наявності підстав для повернення виконавчого документа стягувачу відповідно до пунктів 2–4, 9 частини першої статті 37 Закону України «Про виконавче провадження», крім випадків, коли стягувач перешкоджає провадженню виконавчих дій, але не пізніше строку, встановленого частиною другою цієї статті, керівник відповідного органу ДВС подає до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, документи та відомості, необхідні для перерахування стягувачу коштів, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України, про що повідомляє в установленому порядку стягувача. П. 9 ч. 1 ст. 37 Закону України «Про виконавче провадження», зокрема, передбачено, що виконавчий документ повертається стягувачу, якщо законом встановлено заборону щодо звернення стягнення на майно чи кошти боржника, якщо в нього відсутнє інше майно чи кошти, на які можливо звернути стягнення, що виключає можливість виконання відповідного рішення.

Таким чином, умовами та обставинами переходу виконання з Закону № 1404-VIII на Закон № 4901-VI в аспекті питань, що досліджується, є: 1) не виконання рішення

суду протягом шести місяців з дня винесення постанови про відкриття виконавчого провадження; 2) наявність встановленої законом заборони щодо звернення стягнення на майно чи кошти боржника, якщо в нього відсутнє інше майно чи кошти, на які можливо звернути стягнення, що виключає можливість виконання відповідного рішення; 3) встановлення державним виконавцем факту наявності встановленої законом заборони щодо звернення стягнення на майно чи кошти боржника, якщо в нього відсутнє інше майно чи кошти, на які можливо звернути стягнення, що виключає можливість виконання відповідного рішення; 4) подання керівником відповідного органу ДВС до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, документів та відомості, необхідних для перерахування стягувачу коштів, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України, про що повідомляється стягувач. Зауважимо, що у переліку таких документів повинен бути і виконавчий документ. Вчинення такої дії є обов'язком керівника відповідного органу ДВС та не залежить від волі стягувача; 5) зупинення виконавцем вчинення виконавчих дій на підставі п. 9 ч. 1 ст. 34 Закону № 1404-VIII. Відтак, законодавство про виконавче провадження нормами загального характеру цілком повно врегулює процесуальний порядок виконання рішень, ускладнених встановленим державою мораторієм.

Однак, при запровадженні мораторію на звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту у Закон № 1404-VIII були внесені зміни, які суттєво ускладнили або ж навіть зробили неможливим виконання судових рішень щодо Товариства з урахуванням положень Закону № 4901-VI.

Так, відбулося доповнення ч. 1 ст. 34 Закону № 1404-VIII окремим пунктом 11, що став самостійною підставою для зупинення вчинення виконавчих дій. Відтепер, державний виконавець при виконанні окремих рішень щодо Товариства зобов'язаний був зупинити вчинення виконавчих дій саме на підставі цього пункту, який застосовувався як спеціальна норма – зупинення вчинення виконавчих дій відбувалося саме у зв'язку з встановленням мораторію на звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту. Наслідки зупинення вчинення виконавчих дій за цим пунктом є загальні, і вони унеможливили вчинення інших дій у виконавчому провадженні, зокрема, і дій щодо надіслання документів для виконання рішення в порядку Закону № 4901-VI. Це пояснюється тим, що ст. 35 Закону № 1404-VIII, яка визначає наслідки такого зупинення, не передбачає можливості вчинення у такому виконавчому провадженні цих та інших дій (за винятком окремих чітко визначених) після зупинення їх вчинення. У практиці вчинення цих дій стало неможливим й технічно через те, що автоматизована система виконавчого провадження, яка забезпечує реєстрацію виконавчих дій, не дозволяє це зробити.

Таким чином, положення Закону № 1404-VIII про мораторій на звернення стягнення на активи Товариства за зобов'язаннями окремих підприємств залізничного транспорту унеможливають виконання судових рішень щодо Товариства з урахуванням положень Закону № 4901-VI. Через це виникає ризик досить тривалого зупинення процедури виконання судових рішень на увесь строк дії мораторію, що може порушувати статті 8, 19, 55, 129, 129-1 Конституції України, зокрема, і з підстав, зазначених у конституційному поданні Верховного Суду.

Крім того, звертаємо увагу, що вказаний у п. 10-1 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1404-VIII наслідок запровадженого мораторію у вигляді зупинення виконавчих проваджень не є зрозумілим, оскільки що є «зупиненням виконавчого провадження» у цьому випадку та які є його наслідки Закон № 1404-VIII

не визначає. Зазначене не вбачається й з положень законодавства про виконавче провадження. Тому у такій нормі вбачається й порушення принципу правової визначеності, який є складовою закріпленого у ст. 8 Конституції України принципу верховенства права.

Погоджуємося з Верховним Судом у тому, що механізм виконання судових рішень, запроваджений Законом № 4901-VI, є неналежним, зокрема, й з підстав, зазначених у поданні Верховного Суду. Однак, не можемо погодитися з тим, що така неналежність повинна бути підставою для визнання неконституційним положень Законів № 1404-VIII та № 4442-VI. Закон № 4901-VI є обов'язковий для застосування судами як частина законодавства і через це повинен застосовуватися суб'єктами правовідносин. Крім того слід враховувати, що неналежність механізмів виконання судових рішень згідно з Законом № 4901-VI обумовлюється

виключно відсутністю у держави необхідних фінансових ресурсів. У становищі тривалого невиконання рішень знаходиться велика кількість боржників, вимоги яких задовольняються у порядку черговості. Намагання окремих стягувачів отримати належне їм за судовим рішенням за рахунок державного майна, на яке накладений мораторій, слід розглядати нічим іншим, як уникненням ними рівності у відносинах багатьох тисяч стягувачів з державою щодо виконання тих рішень, виконання яких гарантується державою, а відтак є порушенням соціальної справедливості. Держава як неплатоспроможний боржник задовольняє і повинна задовольняти вимоги щодо неї у порядку черговості.

З урахуванням наведеного вважаємо, що положення Закону № 1404-VIII стосовно мораторію на звернення стягнення на активи Товариства слід визнати такими, що не відповідають Конституції України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Пленуму Верховного Суду від 03.12.2021 № 12 «Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 11 частини першої статті 34, пункту 101 розділу XIII "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII "Про виконавче провадження", пунктів 51 та 52 розділу III "Перехідні та прикінцеві положення" Закону України від 23 лютого 2012 року № 4442-VI "Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування". URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/4_461_2021.pdf
2. Суд перейшов до закритої частини пленарного засідання у справі за конституційним поданням Верховного Суду. URL: <https://ccu.gov.ua/novyna/sud-pereyshov-do-zakrytoyi-chastyny-plenarnogo-zasidannya-u-spravi-za-konstytuciynum>
3. Малярчук Л.С. Науково-теоретичне розуміння сутності «звернення стягнення на майно боржника» як провадження виконавчого процесу. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 6. С. 118–121.
4. Рішення Конституційного Суду України від 10.06.2003 у справі №11-рп/2003 щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» (справа про мораторій на примусову реалізацію майна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-03>
5. Снідевич О.С. Заходи примусового виконання рішень як прояв диференціації виконавчої процесуальної форми. *Вісник Київського національного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2021. № 1 (116). С. 53–57.